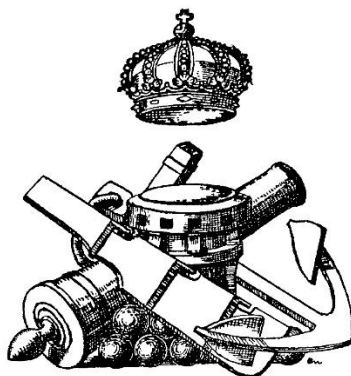

Kungl. Örlogsmannasällskapets reaktioner på försvarsbeslutet 2025-2030

– *kraven på ökad operativ effekt brådskar*

1771
MED FÖRSTÅND OCH STYRKA

KUNGL. ÖRLOGSMANNASÄLLSKAPET

SVERIGES MARITIMA AKADEMI

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning och rekommendationer	5
Svensk försvarsutveckling – en tillbakablick	8
Den säkerhetspolitiska barometern faller – global marin och maritim utveckling	9
Strategisk och operativ utveckling – den maritima domänen i sitt sammanhang	11
Gapet – satsningarna matchar inte hotutvecklingen	13
En svensk strategi som Natomedlem kräver en förändrad maritim grundsyn	15
Personal är den centrala resursen	20
Teknikperspektivet: Hur kan förmågehöjningen påskyndas?	24
Handelssjöfartens roll – åtgärder som brådskar	29

Förord

Kungl. Örlogsmannasällskapet – Sveriges Maritima Akademi – har till syfte att följa och aktivt verka för utvecklingen av den maritima domänen i stort. Genom studier och analyser av marina och maritima utvecklingar bidrar akademien till utformningen av sjöförsvaret och sjöburen handel. Som fristående akademi har vi förmånen att vara en röst som inte är bunden till gängse ordning för svensk myndighetsutövning. Vår strävan är att genom den kunskap våra ledamöter besitter kunna ge väl underbyggda råd som kan utnyttjas av statsmakterna och aktörer inom det maritima området.

Föreliggande text är resultat av ett arbete som utförts under 2024, där en stor bredd av akademiens kompetenser har bidragit. Arbetet har tagit utgångspunkt i Försvarsberedningens rapport ”Stärkt försvarsförmåga - Sverige som allierad” (Ds 2024:6). Inledningsvis sammanfattas ett antal synpunkter och rekommendationer vilka utvecklas i följande avsnitt.

Stockholm, 20 december 2024

Odd Werin
Ordförande

Niklas Granholm
Ordinarie ledamot

Sammanfattning och rekommendationer

Huvudsakligt fokus har legat på följderna av det snabbt försämrade säkerhetsläget som inneburit en säkerhetspolitisk omorientering med Nato-medlemskap samt substantiellt ökade utgifter för militärt och civilt försvar. Det kommande försvarsbeslutet utgör en tydlig kursändring mot den tidigare förda försvars-, utrikes-, och säkerhetspolitiken. Förändringarna är omfattande mot bakgrund av en starkt dynamisk strategisk, operativ och teknologisk utveckling som utmanar många av våra tidigare förhållningssätt. Inte minst påverkas utformning och dimensionering av de marina och maritima statliga resurserna samt sjöfarten och möjligheterna att skapa säkerhet för den för Sverige så avgörande viktiga sjöburna handeln.

Studien inleds med en kort strategisk översikt. Därpå följer mer utförliga analyser inom områdena taktik och operationer, personalfrågor, teknikutveckling samt sjöfartsutveckling. Med de analyserna som utgångspunkt har våra rekommendationer utformats.

Försvarsanslagen ligger i skrivande stund strax över 2% av BNP och ska öka mot 2,6% till 2028. Kungl. Örlogsmannasällskapet anser att denna ökning är otillräcklig. Sverige har hamnat i ett tidsmässigt och materiellt efterhandsläge och den trenden måste brytas. Vi bör agera för att vända utvecklingen och i stället skapa ett förhandsläge. Framför allt i det kortare perspektivet på 1-5 år är de föreslagna åtgärderna otillräckliga och måste stärkas.

De mest angelägna åtgärder som bör vidtas utöver planerade åtgärder under kommande försvarsbeslutsperiod, med ökade ekonomiska medel, är att:

- Förmågeutvecklingen måste tillåtas gå fortare. Sveriges samlade förmåga att ha kontroll på, över och under havsytan, liksom att skydda sjöfart och samhällskritisk infrastruktur i den maritima domänen behöver öka. Förmågan måste stå i paritet med den ökade betydelse som haven har fått bland annat för försörjning, elkraftproduktion och kommunikationskablar.
- Interaktionen mellan forskning, producenter, leverantörer och användare måste bli mycket tätare, mer direkt och mindre sekventiell.

- Förhållningssättet till utveckling av förmåga behöver förändras och grundläggande processer måste snabbas upp.

En ny funktion för utveckling av förmågor behöver sättas upp, med tillhörande möjligheter att testa nya lösningar. Den nya funktionen behöver präglas av snabbhet och flexibilitet för att långsiktigt kunna utveckla adekvat förmåga i alla domäner.

Utveckling av drönarförmåga och annan ny teknik behöver sättas i centrum, liksom att skapa möjligheter att successivt testa, använda och implementera ny teknik såsom till exempel inom artificiell intelligens, både i utvecklingen och i de system som ska ge förmågan. Skydd mot angrepp med drönare, signalstörning och cyberattacker behöver införlivas i arbetet för effekt av system på och under ytan och i luften. Tekniska återvändsgränder måste undvikas.

Målet behöver vara att enklare system, genom en närmare samverkan med industrin, ska kunna utvecklas och anskaffas på kort tid – inom ett år – från beslut och med accelererande införandetakt. Även för tyngre, större system behöver anskaffningsprocesserna förenklas och göras mer flexibla så att nya tekniska framsteg successivt bidrar till framtidssäkring av nu initierade satsningar.

Integration som möjliggör multidomäna operationer behöver stå i fokus, både vad gäller tekniska system och utveckling av kompetens. Att skapa en reell gemensam och multidomän förmåga användbar på den maritima arenan innebär även betydligt större förmåga för myndigheter att gemensamt skydda samhällsviktig infrastruktur på havens botten, i haven och på land vilken kan täcka hela konfliktskalan från dagens hybridoperationer till krig.

Personal och utbildning är en central resurs för framgång. Personalvolymerna och kompetensen behöver ökas, vilket kräver nya rekryteringsmetoder och vidareutvecklade utbildningssystem.

Anpassning till Nato:s arbetssätt och planer sker successivt och är ett viktigt fokusområde där interoperabilitet står i fokus. Teknisk interoperabilitet

underlättas av att många system i dag kan göras interoperabla via digitala lösningar.

Nationellt behöver en systemöversyn genomföras för bättre koordination mellan, och samlad effekt ur, de nationella maritima aktörerna. Detta bör omfatta både statliga och privata aktörer både nationellt och internationellt. En ytterligare anpassning till NATO:s metoder för sjöfartsskydd (NCAGS) behövs och kan därmed också ske.

*

Kungl. Örlogsmannasällskapet understryker betydelsen av att beslutade åtgärder kommer till operativ effekt i det korta tidsperspektivet. Gapet mellan egen förmåga och hotet bör skyndsamt krympas i syfte att gå från efterhandsläge till förhandsläge i perspektivet 1-5 år.

Svensk försvarsutveckling – en tillbakablick

Sverige kommer från en situation med en lång tid av avveckling av militärt såväl som civilt försvar grundat på dåvarande säkerhetspolitiska hotnivå. Avvecklingen drevs till historiskt låga nivåer. Det försvar som skapades genom försvarsbesluten 2000 och 2004 blev en kompetensbevarande organisation med viss operativ förmåga i flera domäner – men inget försvar för krig.

Den säkerhetspolitiska situationen har sedan dess successivt försämrats och försämringen accelererar. Efter den ryska olagliga annekteringen av Krim 2014 påbörjades en tämligen blygsam uppbyggnad av försvaret med start i 2015 års försvarsbeslut, vilket resulterade i ett tillskott om ca 10,2 mdr, vilket innebar ungefär 1% av BNP. Uppbyggnaden ökades något i och med 2020 års försvarsbeslut, med ett tillskott på 27 mdr, syftande mot 1,5% av BNP i slutet av försvarsbeslutsperioden.

I och med den fullskaliga ryska invasionen av Ukraina vintern 2022 punkterades tankarna på att situationen skulle kunna gå att rädda enbart med höjda försvarsanslag och bibehållen säkerhetspolitisk lösning. En omedelbar åtgärd vidtogs i och med beslutet att ansöka om medlemskap i Nato våren 2022. Sverige övergav sin tidigare linje och tog gemensamt och samtidigt med Finland steget att söka medlemskap i Nato.

Den 7 mars 2024 antogs Sverige som fullvärdig medlem av Nato. Det stabiliserar Sveriges säkerhetssituation men innebär också nya krav. Den säkerhetspolitiska situationen fortsätter att försämrats och frågan som bör ställas är om Nato-medlemskapet tillsammans med föreslagna åtgärder i Försvarspropositionen är tillräckliga. Nedan följer vår analys av den frågan, i ett brett maritimt perspektiv.

Den säkerhetspolitiska barometern faller – global marin och maritim utveckling

Det säkerhetspolitiska läget fortsätter att vara instabilt. Rysslands fullskaliga anfallskrig mot Ukraina fortsätter att prägla den säkerhetspolitiska utvecklingen. Krigsutvecklingen innehåller efterhand nya inslag. De senaste större förändringarna är att nordkoreanska soldater nu slåss på rysk sida i Ukraina, liksom den upptrappning som användningen av medeldistansrobotar med kärnvapenkapacitet mot Ukraina innebär. Kina, liksom Iran, stöder också Rysslands krigsinsatser på olika sätt vilket ger konflikten mer av en global karaktär.

Ett sätt att beskriva den övergripande utvecklingen är att autokratier och diktaturer samarbetar i konfrontationen mot demokratier, medan det som kallats det Globala Syd, växlar och ger sitt stöd till den ena eller andra sidan utifrån var egna intressen gagnas mest. Även denna utveckling innebär risker som inte är utan betydelse för den regelbaserade världsordningen som paradigmen.

Till havs agerar Kina för att maximera sitt inflytande. I Syd kinesiska havet sker detta i strid med etablerad havsrätt och utgör ett direkt hot mot bl.a. Taiwan. Samtidigt hävdar Kina inkonsekvent rättigheter enligt gällande internationell rätt i Norra ishavet. De Iranstödta Houthierna angriper internationell sjöfart genom Röda Havet utanför Jemen i syfte att stödja Hamas och Hizbollahs krig mot Israel. Den regelbaserade världsordningen utmanas också i sjödomänen, och som en del i detta även den nödvändiga och för oss så viktiga fria handeln över haven.

Dagens sjöburna handel står för runt 90 procent av det globala handelsutbytet. Den transoceaniska handeln hålls i gång av ungefär 30 miljoner containrar och ca 80 000 större handelsfartyg som ständigt rör sig över jordklotet. Under de senaste årtiondena har den sjöburna handeln vuxit starkt, och de insatsvaror som tidigare lagrades i land har flyttat ut ombord då lager är bundet kapital. Utvecklingen har lett till det *just-in-time*-system vi är starkt beroende av idag. IT-stödet för att styra detta gigantiska distributionssystem är lika imponerande som det är sårbart.

Under många tusentals år har haven fungerat som proteinkälla och väg för utbyte av varor, idéer och människor, men användningen av haven har breddats. På 1860-talet började de första telegrafkablar läggas ut på havsbotten och idag går mer än 90 procent av den internationella trafiken på internet via kablar på havsbotten.

Till havs byggs också vindkraftsparker där energin som genereras transporteras in till land. På havsbotten ligger ett allt tätare nätverk av kablar och rör för överföring av elektricitet, olja och gas.

I vårt eget närområde pågår s.k. hybridoperationer mot dessa viktiga samhällsfunktioner, d.v.s. insatser där risken för upptäckt bedöms som låg och som utförs till låga kostnader, men med god effekt. Sabotage mot infrastruktur, kartläggning av anläggningar och installationer, störning av navigationssystem för sjö- och luftfart samt informations- och påverkansoperationer hör till den dagliga bilden. Denna verklighet utmanar verksamhet och kräver förbättrad samverkan mellan samtliga statliga och privata maritima resurser.

Den senaste utvecklingen med *sea-bed mining* av omfattande mineralresurser på havsbotten väcker en rad frågor inte minst om hur havsmiljön påverkas. Dagens begränsade kunskap om miljön på havsbotten i djuphaven kan leda till skador på eller förstöring av hittills okända ekosystem.

Ovanför dessa utvecklingar ligger också en allt snabbare klimatförändring. Haven har hittills kunnat absorbera mycket av den värme som uppvärmningen har lett till, men det leder till ett högre energiinnehåll i haven. Stormarna blir därför fler och svårare. Infrastrukturen för haven och den sjöburna handeln riskerar att skadas. Polarisarna och permafrosten till lands smälter i allt snabbare takt. Följderna är många och svåröverskådliga.

Haven har i alla tider varit av stor betydelse för fred, frihet och välstånd. I dag är hoten och riskerna mer omfattande än någonsin. Det måste även präglade nationella och multinationella satsningar, där även svenska maritima resurser har en viktig roll att spela.

Strategisk och operativ utveckling – den maritima domänen i sitt sammanhang

Sverige är idag en del av en allians, där nära samverkan till förmån för gemensamt försvar är en självklar aktivitet i fredstid, för att verka avskräckande och krigsavhållande. I takt med att gränserna mellan de olika operativa domänerna alltmer överlappar varandra, är det centralt att sätta in den maritima domänen i ett större sammanhang. Detta är avgörande för förståelsen av den maritima domänen tillsammans med rymd-, cyber-, mark-, och luftdomänerna och informationsmiljön. Sverige förbereder nu en mekaniserad markstyrka om cirka 500 man för att gruppera i Lettland under 2025. Regeringen uttalar att styrkan ska kunna stanna kvar och utökas i händelse av väpnat angrepp (Regeringens proposition 2024/25:22).

I samband med seminarium ordnat av Kungl. Krigsvetenskapsakademien den 25 oktober angående erfarenheterna från kriget i Ukraina, framförde chefen för den nordöstra multinationella armékåren i Stettin, den tyske generalen von Sandrart, betydelsen av sitt operationsområde för säkerheten i Centraleuropa såväl som för Skandinavien. Han uttalade särskilt att Östersjön både är ett slagfält i sig och det bakre området för markstriden i Baltikum samt att fungerande logistikflöden över Östersjön är nyckeln till framgång.

Vid en öppen högnivåkonflikt i Östersjöregionen behöver sjökontroll – ett säkert utnyttjande av havet som transportväg – etableras och upprätthållas över tid. Förband, trupp och förnödenheter behöver på ett säkert sätt föras fram via havet till operationsområdena vid Natos östra gräns på andra sidan Östersjön, så att dessa kan försörjas och förstärkas i strid. Tillbaka över Östersjön behöver flyktingar, sårade, stupade, krigsfångar och materiel för reparation m.m. kunna föras åter. Det kalla krigets bild av operationer mot Sverige i form av en stor röd pil från öster till väster har ersatts av en stor blå pil från väster till öster och en mindre blå pil från öster till väster. Omfattande förändringar av planeringen där tillförsel av resurser i allianssamverkan behövs därmed för att uppnå den avskräckning och stabilisering som är Natos yttersta syfte. Natomedlemskapet påverkar därtill lednings- och lydnadsförhållanden samt uppgiftsfördelningen mellan alliansens medlemmar i den vidare östersjöregionen.

Behovet av att få fram såväl sjögående underhållstransporter som förstärkningar framstår allt tydligare, liksom att dessa måste kunna fungera över hela konfliktskalan för att räcka till för det kollektiva försvaret och försörjningen. Det förväntas att vi tillsammans med andra kan ta och bibehålla kontroll över dessa underhållslinjer, d.v.s. vattenvägarna. En god lägesbild, kvalificerat luftförsvar, förmåga mot flygplan, missiler, drönare, ubåtar samt säkra hamnar för i- och urlastning och fartygstillgång för militära och civila transporter kommer att behövas. De ryska stridskrafterna måste samtidigt kunna förvägras att störa verksamheten, liksom att göra utfall mot och över hav mot svenska och allierade intressen och mot svenskt och allierat territorium.

Kungl. Örlogsmannasällskapet välkomnar Försvarspropositionen (Proposition 2024/25:34 Totalförsvaret 2025–2030) som när detta skrivs beslutats av Riksdagen. Insikten om att den svenska marinen liksom resten av Försvarsmakten och de statliga maritima resurserna behöver förstärkas och förändras på flera sätt givet den strategiska utvecklingen börjar slå igenom. Sverige har idag en ny roll som länk i en allians med ansvar att bistå våra allierade i det kollektiva försvaret. Nya och större ytstridsfartyg med kraftigare vapensystem planeras, nya ubåtar byggs, amfibiestridskrafterna moderniseras, basförbanden förstärks och inte minst tillåts den marina personalvolymen växa. Därtill har ett skifte skett från där ett tidigare nära nog exklusivt fokus på Östersjön till att nu även inkludera Västkusten och Nordsjön, och sannolikt också betydligt längre bort.

Det är ett utmanande läge och frågan är om de redan vidtagna och nu föreslagna åtgärderna är tillräckliga för att skapa den önskade avskräckningen?

Gapet – satsningarna matchar inte hotutvecklingen

Vår analys pekar på att en lång tid av avveckling av såväl militärt som civilt försvar har lett till ett förmågegap gentemot det hot som nu redan existerar. De successiva besluten om tillväxt de senaste försvarsbesluten har ställts mot fortsatt säkerhetspolitisk försämring. Svensk maritim förmåga växer visserligen sedan vändpunkten 2015, men inte i tillräcklig takt för att överbrygga förmågegapet. Gapet ser ut att bestå trots de substantiella ekonomiska tillskotten.

Under en period efter det Kalla kriget rådde avspänning mellan stormakterna och allmän optimism om den globala utvecklingen, vilket medgav en nedprioritering av försvarssatsningarna till förmån för andra samhällssektorer. Metoden för statsmakterna, introducerad på 00-talet, att under gynnsamma säkerhetspolitiska förhållanden hålla försvarsutgifterna låga till förmån för andra samhällsfunktioner kommer nu på skam. Landet har agerat i efterhand och risken är överhängande att den beslutade tillväxten som initierats kommer att leverera, men inte tillräckligt snabbt. Den säkerhetspolitiska situationen försämras snabbare än beslutad tillväxt kan leverera.

Det svenska Natomedlemskapet, en nödvändighet, stabiliserar situationen. Samtidigt råder politisk osäkerhet om hur USA framgent kommer att agera i Nato.

Den civila och militära operativa förmågan bör därför enligt Kungl. Örlogsmannasällskapet uppfattning stärkas än fortare. Särskilt fokus bör ges i det korta perspektivet på 1-5 år. För det ändamålet har Kungl. Örlogsmannasällskapet vetenskapsgrenar under hösten analyserat vilka lämpliga åtgärder som bör vidtas. De viktigaste genomgående slutsatserna anser vi är:

- Förlorad tid är svår att ta igen. Här finns sannolikt inte tid att i alla avseenden använda existerande metoder och arbetssätt.
- Kultur- och attitydförändringar behövs i alla dimensioner. Att agera nu, med operativ effekt i fokus, är avgörande. Byråkratiska hinder behöver i görligaste mån undanröjas.

- Teknik- och konfliktutvecklingen utmanar våra nuvarande sätt att arbeta. Teknologikutvecklingen går idag betydligt fortare än våra statliga processer.

Många system har förstås fortfarande långa omloppstider, men på vissa områden måste vi förändra vårt förhållningssätt. Vi behöver tänka och agera enligt tre parallella spår:

- En grundläggande långsiktig systemutveckling med fokus på personal, utbildning, logistik, taktik, doktrinutveckling,
- En agil teknikutvecklingsdel som måste ges utrymme att spela efter andra regler. Korta utvecklingsförlopp och flerdömänstänkande bör vara norm.
- Försörjningen via haven är central och utsatt för hot. Sveriges samlade statliga resurser för säkerhet till sjöss är uppdelade på flera olika myndigheter. Våra nuvarande system och arbetssätt kan inte tas för givna och anpassning till Nato måste ske – en samlad maritim systemöversyn behövs vilken fokuserar på att maximera effekten, också i kontexten av alliansen.

En svensk strategi som Natomedlem kräver en förändrad maritim grundsyn

Det råder stora osäkerheter om den ryska förmågan att återhämta sig från kriget i Ukraina. De flesta bedömare anser att det kan ta några år för Ryssland att komma igen, men inte mycket mer än så. Det råder konsensus om att det brådskar om vi ska hinna möta den förmåga som kan byggas upp genom snabba ryska försvarsinvesteringar och omställningen till krigsekonomi, även om den ryska förmågan just nu påverkas av kriget i Ukraina.

De förslag i ”En svensk marin i Nato” som Kungl. Örlogsmanna-sällskapet tillsammans med Kungl. Krigsvetenskapsakademien arbetade fram under 2022-2023 ligger fortfarande rätt, men resonemangen behöver breddas och inkludera ett starkare maritimt perspektiv. I en inledande fas av en väpnad konflikt handlar det om en kamp om sjöförbindelserna till ett möjligt eller tilltänkt huvudområde, men även till områden som är betydelsefulla för logistik och basering, liksom för folkförsörjning. Sannolika konfliktområden i vår region omfattar idag Nato:s landgräns mot Ryssland. För Sverige, med vårt geografiska läge, innebär detta att betydelsen av att tillsammans med allierade ständigt ha kontroll över sjöförbindelserna i vårt närområde på såväl väst- som ostkusten har ökat, även om konfliktens huvudområde inte direkt omfattar svenskt territorium.

Medel och metoder för att störa eller omöjliggöra de centrala sjötransporterna har utvecklats och omfattar idag olika former av insatser från luften, på och under ytan, samt från och på land. Betydelsen av skydd av hela transportleden, sjöfart fritt till sjöss såväl som skydd av farvattenförträngningar och hamnar samt basområden har ökat.

Natos strategi syftar till att avskräcka Ryssland från angrepp. Dessutom är vår solidaritet inom alliansen viktig. Svenska bidrag till Natos stående förband i fredstid kommer framgent att genomsyra den militära verksamheten.

En marin tillämpning av denna strategi kräver örlogsfartyg som kan uppträda i avsett operationsområde, liksom ändamålsenliga former för operativ samordning mellan de olika maritima myndigheterna och handelsjöfarten.

Det senare gäller inte minst i fråga om militärt sjöfartsskydd, såsom konvojering, eskortering och sjötrafikledning. Sverige har såväl skyldighet som rättighet att skydda svenskflaggade fartyg även långt utanför svenskt sjöterritorium.

Vidare har Försvarsmakten under vissa förhållanden rätt att minera med okontrollerbara sjöminor redan i fred. Detta kommer att ställa mycket höga krav på samverkan, inte minst inom Nato med stort inflytande från strandstaterna i Östersjön vilka alla är beroende av sjötrafik. På detta område måste utveckling ske inte minst i fråga om sjötrafikledning, d.v.s. åtgärder för ledning av sjötransporter med avseende på farleder, förflyttningstider, skydd m.m.

För just denna typ av samordning tillhandahåller Nato ett samlat koncept, benämnt *Naval Co-operation and Guidance for Shipping* (NCAGS), vilket är skapat för samverkan mellan å ena sidan statens maritima resurser – innefattandes bland annat marinstridskrafter, kustbevakning och lotsväsende – och handelssjöfarten å den andra. Sverige har under många år till delar använt sig av och samverkat inom NCAGS, men dessa behöver nu integreras fullt ut. Rimligen kan en svensk tillämpning av NCAGS vara ett viktigt steg i Regeringens nyligen deklarerade strävan att ta ett bredare grepp om de maritima frågorna. Kungl. Örlogsmannasällskapet stödjer detta arbete på olika sätt och understryker vikten av att identifierade författningsmässiga och organisatoriska åtgärder vidtas utan dröjsmål.

Det konkreta uppdraget till den svenska marinen vad gäller sjöfartsskydd är att se till att flödena kommer fram till Sverige, men kanske framför allt till Finland, Baltikum och Polen i alla situationer från fred, kris och krig. Det handlar om att ha och bibehålla kontrollen över hav och luft, bland annat genom marint områdesluftförsvaret, snarare än att bestrida motståndarens sjöherravälde. En omställning krävs i många avseenden, men det verkar inte som om denna förändring har kommit till stånd i alla delar av det maritima verksamhetsområdet i likhet med större delen av vårt samhälle.

Försvarsberedningens rapport talar om betydelsen av att utöva kontroll till sjöss, men resonemanget har inte drivits i botten och därmed har den marina debatten om resursbehoven hittills mestadels uteblivit.

Synen på marinen som enbart ett traditionellt försvarssystem som finns för att förhindra en kustinvasion genom att ”knäcka den röda angriparpilen” – en stort upplagd överskeppningsoperation – verkar leva kvar. Förmågan att kontrollera basområden och inloppsleder behöver fortsatt utvecklas, bl.a. för att den marina delen av världsstödet ska kunna levereras.

Ett ökat fokus på att etablera och bibehålla kontroll fritt till sjöss är också nödvändigt och skulle påskynda den nödvändiga förändringen av nuvarande förhållningsätt för att därmed bättre kunna svara mot alliansens förväntningar på Sverige. Beredskapskontroller, mobiliseringsövningar, planering inom Natosammanhanget bidrar till en sådan förändring.

Även de akuta hot som s.k. hybridoperationer utgör mot den kritiska infrastruktur till havs som vi är starkt beroende av behöver också adresseras. Kablar för telekommunikation, gas- och elledningar samt vindkraftsparker ligger i riskzonen. Hybridoperationer är idag en del av den operativa verkligheten till havs, och vår förmåga att hindra och beivra sabotage och påverkan av olika slag är idag begränsad. Hybridoperationer är inte heller begränsade till sjödomänen.

När det gäller operativa krav på materielutveckling är det lätt att tro att obemannade, autonoma farkoster och AI kan lösa alla framtida utmaningar. Samtidigt som vi förklarar vilka uppgifter som kan lösas av nya system, måste vi förklara vilka uppgifter som inte kan lösas av dem. Hur ska balansen mellan bemannade och obemannade system se ut i framtiden? Den moderna tekniken ska utnyttjas där den passar. Hamnbevakning, anfall mot stationära och långsamma mål samt övervakning av stora områden är några i den breda flora av uppgifter som vi bedömer kan lösas av drönare på eller under havsytan, i luften och i rymden. Ett flertal ledamöter av akademien har redan tidigare föreslagit att Försvarsmakten bör beställa några sådana testplattformar för olika typer av uppgifter. Det amerikanska luftförsvarssystemet AEGIS som till både kvalitet och numerär blivit världsledande, utvecklades enligt devisen ”*Build a little, test a little, learn a lot*”, är en god inspirationskälla. Ett marint tekniskt inriktat innovationscentrum bör utgöra ett nästa steg.

Marinen är redan idag och kommer i framtiden att vara starkt beroende av olika typer av sensordata. Verkansdelar och plattformar får ingen effekt om inte situationsförståelse, data och snabba beslutscykler finns på plats. Ledningsfrågor inklusive hantering av Big data och AI bör vara en prioritet i den marina utvecklingen.

Tillgången till och hanterande av stora mängder data kommer därmed att vara centralt för att bygga och analysera den komplexa lägesbilden. Dels för att känna till operationsmiljön bättre än motståndaren, dels för att förse obemannade farkoster med underlag. Detta kommer att kräva resurser – sensorer, plattformar, datakraft och säker kommunikation – för att samla in data, analysera densamma och sända ut den i bearbetat skick till varje befälhavare efter dennes behov för att lösa uppgiften. Tiden för att åstadkomma detta är en central faktor.

Här kan ny teknik såsom avancerad datafusion från många olika sensorkällor samtidigt, med maskinlärning i neurala nätverk göra verklig nytta. Multispektrala sensorer på satelliter kan redan i dag ge nära realtidsövervakning av våra närområden och därmed förse även den taktiska nivån med stora och relevanta informationsmängder, oavsett väder- och ljusförhållanden. Säker informationsöverföring med motståndskraft mot störning kan ske via störresistenta och GPS-oberoende satellitnätverk till stöd för den taktiska nivån, utan att den dränks i informationsmängden och utan detaljstyrning.

Att testa och vidareutveckla ovanstående kan ge svenska maritima myndigheter möjligheter att redan nu ta aktiv del, och inom vissa segment driva, utvecklingen av ett nationellt eller multinationellt koncept för multidomänoperationer.

Den svenska marinen skulle kunna visa vägen genom satsningar som utnyttjar befintlig teknik och som redan nu kan provas i ett konceptuellt testcenter för maritima operationer. Grundat på successiva testresultat kan snabb implementering följa.

Kungl. Örlogsmannasällskapets rekommendation är därför att etablera ett sådant center, gärna sammankopplat med motsvarande som nyligen etablerats inom flygvapnet, liksom kommande inom armén samt på lednings- och cyberområdet. Det brådskar. Att kunna uppnå en starkare avskräckning är avgörande. Som alliansmedlemmar ska vi bidra så bra vi kan, inom områden som är relevanta för Sverige och där vi av andra alliansmedlemmar förväntas ha förmåga. Våra omgivande havsområden är sådana områden, liksom vår tekniska nivå.

För att lyckas krävs både en sammanhållen maritim strategi och resurser för att skydda samhällsviktig infrastruktur etablerad i den maritima domänen och hålla de sjöburna flödena öppna och säkra.

Att åstadkomma detta kräver samordning mellan de maritima myndigheterna liksom relevant förmågeutveckling där industrin bör ges möjlighet att utveckla produkter och tjänster i nära samverkan med slutanvändande myndigheter, relevanta forskningsmiljöer, handelssjöfarten och andra aktörer som på den maritima arenan levererar samhällskritisk verksamhet.

Personal är den centrala resursen

Försvarsmaktens verksamhet bygger på personalen och dess kompetens. Det framhålls i försvarsberedningens rapport som grundläggande att personalförsörjningssystemet är ändamålsenligt och sammanhållet. Annars går det inte att skapa och vidmakthålla krigsförband som kan verka i fred, kris och krig.

Kungl. Örlogsmannasällskapet delar den uppfattningen, men menar att ytterligare åtgärder måste vidtas inom utbildnings- och personalområdet för att kompetensförsörjningen på allvar ska kunna bidra till att marinens försvarseffekt kan ökas. Det handlar främst om att utöka personalvolymerna, använda personal- och utbildningssystemen efter behoven i marinens krigsförband samt att fortsätta arbetet med att utveckla organisationskulturen så att militär personal kan fokusera på kärnverksamheten – den väpnade striden.

Utöka personalvolymerna

Breddad befälsförsörjning

Försvarsmaktens officersförsörjning (officerare och specialistofficerare) bygger primärt på rekrytering ur gruppen värnpliktiga samt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän . I dag slutför endast ca 5 000 värnpliktiga sin grundutbildning. Regeringen vill att antalet värnpliktiga som kallas in till grundutbildning ska öka till ca 14 000 år 2035 vilket är ca 13 % av en årskull värnpliktiga.

Försvarsmakten gör fortsatta antaganden om att kunna rekrytera en tredjedel av dem som genomför grundutbildning att på olika sätt fortsätta som anställda eller kontrakterade. Med stigande volymer och en allt högre andel som pliktas in är detta antagande förknippat med hög risk. Ännu högre risk tar man avseende förhoppningen att ur årsklassen kunna anta tillräckligt många officersaspiranter med rätt förutsättningar.

Försvarsmakten bör därför framgent dels ges möjlighet att rekrytera direkt mot de c:a 500 000 19-24-åringarna och erbjuda dem som är lämpliga, men inte har genomfört GU, en kortare aspiranttjänstgöring om 6-10 månader med

påföljande officersutbildning, dels se Särskild officersutbildning (SOFU) som en likvärdig väg in till officersyrket och inte som ett undantag från huvudregeln via grundutbildning värnplikt och tre års officerskurs (OP) vid Försvarshögskolan. Den kommande tillväxten fordrar fler vägar in, men framför allt en väsentligt breddad rekryteringsbas.

Dubbla besättningar

Marinens personella tillväxt måste påskyndas och maximeras. Detta gäller samtliga kategorier. Initialt behövs mer personal för att möjliggöra fortsatt tillväxt, främst i utbildnings- och utvecklingsbefattningar. Därefter används ett eventuellt personellt överskott för att skapa dubbla besättningar på befintliga fartygstyper, i syfte att öka det tidsmässiga utnyttjandet av varje skrov och därigenom tidigt öka operativ effekt. Samtidigt är dubbla besättningar en förutsättning för övergången till större och mer personalkrävande fartygstyper.

Översyn av utbildningar, deras relevans för kommande befattningar och därmed deras längd är av mycket stor vikt. Oktat utfall av sådana översyner kommer tid alltid att vara en faktor. Från värnplikt, eller annan vald startpunkt, till örlogskapten/major tar det tio år eller mer för att skapa en kompetent befattningshavare på den nivån. Det innebär att fartygschefen på Luleåklassens efterföljare bör påbörja sin värnplikt senast nästa år.

Det behövs fler mariningenjörer

Mariningenjörer har en akademisk historia som sträcker sig till slutet av 1700-talet och rötterna i skeppsbyggnadshantverket går ännu längre tillbaka. Från efterkrigstiden och framåt har det ständigt funnits c:a 70 – 90 aktiva mariningenjörer. Aktuella analyser indikerar att den nivån är relevant även idag. Tillgången till denna kompetens är avgörande för att en högt specialiserad och teknisk försvarsgren som marinen ska kunna vidmakthållas och vidareutvecklas ur ett tekniskt och taktiskt perspektiv.

Den reella numerären av mariningenjörer är dock betydligt lägre idag, vilket tillsammans med ett högt åldersläge är högst problematiskt. Årligen utbildas c:a tre mariningenjörer, men nivån borde vara den tredubbla (åtta till nio per år) för att tillgodose organisationens behov under de kommande 15 åren.

Utbilda fler reservofficerare

Reservofficerssystemet är en flexibel och kostnadseffektiv del av personalförsörjningen som är särskilt betydelsefull för marinens förmåga att tillväxa. Välövade och regelbundet tjänstgörande reservofficerare kan bidra till att kompetensbehov som varierar över tid samt att organisationen får tillgång till civilt förvärvat kompetens och nätverk utanför Försvarmakten.

Efter flera år helt utan nyutbildning, följt av en period med rekrytering av mycket små volymer, har marinen idag relativt få reservofficerare sett till organisationens storlek och framtida utmaningar och behov. Därtill kommer att åldersläget är besvärande och att många reservofficerare inte har övats på länge. Samtidigt bidrar många av dem idag med värdefulla kunskaper från 1980- och 90-talen. Det är därför viktigt att antalet utbildningsplatser ökar samt att marinen planerar för systematiska övningar och tjänstgöringar för de reservofficerare som är anställda vid förbanden. Dessutom bör övervägas att kalla in äldre reservofficerare eller förtidsavgångna officerare som en tidsmässig brygga till dess att nyrekryteringen har funnit sina former.

Dra nytta av systemfrågor som utvecklats försvarsgemensamt

Inom ramen för Försvarmaktens beslutsmandat och med hänsyn till att det finns relativt få förordningsbegränsningar inom personal- och utbildningsområdet, kan och bör försvarsgrenarna ges större rådighet.

Det finns ett antal punkter där marinen skulle kunna dra nytta av utvecklade försvarsmaktsgemensamma systemfrågor och anpassa dem för sin egen verksamhet. Ett exempel är att marinen i framtiden skulle kunna genomföra all prövning inför grundläggande officersutbildning. Ett annat är att överväga om ett fåtal individer med rätt civil bakgrund och utbildning efter särskild officersutbildning skulle kunna anställas i marinen mot nivå OF 3 istället för som idag mot OF 1-2.

Kulturfrågor

Organisationskulturen och ledarskapet är avgörande för möjligheten att hantera tillväxt och tillgodose kraven på ökad försvarsförmåga, i synnerhet om det behöver ske stora förändringar på relativt kort tid. Marinen behöver ledare

på alla nivåer som kan, vågar och har mandat att ta beslut. Fantasi, initiativförmåga och beslutskraft bör uppmuntras i alla led.

Det är viktigt att chefer kan verka i en miljö där det går att fokusera på kärnuppgifterna. Administrativa processer bör ses över så att de inte belastar officerare och specialistofficerare mer än nödvändigt. Exempelvis bör den så kallade HR-transformationen omprövas i grunden. Idag ägnar linjechefer alltför stor del av sin arbetstid på personaladministration som skulle kunna organiseras på ett sätt som inte tar resurser från kärnverksamheten.

Teknikperspektivet: Hur kan förmågehöjningen påskyndas?

Rysslands krig mot Ukraina har återuppväckt flera av krigets eviga sanningar som inte sällan lever en mer undanskymd tillvaro under längre perioder av fred. Detta beror ofta på ekonomi, men även pga. svårigheten att hela tiden tänka och öva krig fullt ut under fredstida förhållanden. Ofta handlar det om mängd, dvs. kvantitet, och kvalitet och omfattar bl. a:

- Behovet av luftförsvaret av alla typer, överallt,
- Behov av långräckviddig bekämpning, i mängd och av olika typer,
- Behovet av logistik och omfattande produktion och lagring av ammunition och reservdelar,
- En omfattande och snabb teknik- och systemutveckling, främst avseende data, IT, AI, cyber, rymd, telekommunikation m.m,
- Högre krav på mobilitet och informationsöverföring då möjligheten till dolt uppträdande minskat,
- Behov av operationsanalytiker som matematiskt kan analysera krigföringens utfall.
- Krav på mycket snabb förmåga till teknik- och taktikanpassning under fred och krig

Det sistnämnda kravet på anpassning innebär en aktiv förmåga till innovation, dvs. förmågan att ta befintliga system, delar av resultat från forskning och sätta ihop dem till nya funktioner och tillämpningar, och snabbt få dem provade i en operativ miljö. Om vi inte kan göra detta riskerar vi att skjutas bort.

Det handlar om ett nytt sätt att tänka, ett nytt förhållningssätt där tid blir en central faktor. Detta kräver i sin tur helt nya arbets- och förhållningssätt.

Ett ökat användande av exempelvis obemannade plattformar och artificiell intelligens (AI) i olika former leder till en multiplikatoreffekt. Detta innebär också uppmärksamhet på den rent doktrinära omsvängning detta medför.

Materiel är som bekant bara en liten del av en förmåga. Utöver doktrin måste allt ifrån träning, utbildning till logistik också anpassas. Ur ett femårsperspektiv är detta möjligt, men kräver tydliga prioriteringar och samordning.

Ett exempel på innovation för att snabbt uppnå förmågehöjning kan vara att använda enklare fartyg (bogserbåtar, kustbevakning eller liknande) och utrusta dem med civila undervattensfarkoster och enklare data- och ledningssystem för mindetektering i hamnar och viktiga farleder. Men det kan också vara mycket annat. Det gäller att här arbeta med många olika koncept parallellt, att vara kreativ och tänka utanför etablerade ramar.

Marinen har gjort detta tidigare, exempelvis under ubåtsjakternas 1980-tal. Stridsbåt 90, som mer än 30 år efter införande fortfarande är relevant och modern, är också en produkt av nära interaktion mellan användare, upphandlande myndigheter och industri. Ett annat bra exempel är testfartyget Smyge, där smygteknik och framdrivningssystem testades vilket starkt bidrog till utvecklingen av dagens korvetter. Dessa tre verksamheter innehöll bland annat teknisk och taktisk innovation, som snabbt utvärderades i den operativa miljön. Det finns många fler liknande exempel.

Hur kan förutsättningar för snabb förmågeutveckling skapas?

En central faktor är personella resurser för att skapa en kraftigt förstärkt marin utvecklingsfunktion fokuserad på att utveckla och införa nya förmågor. Här kan erfarenheter från Ukraina detaljstuderas och tas tillvara. Lösningar ska kunna tas fram på kort eller mycket kort sikt. En sådan utvecklingsfunktion behöver bestå av c:a 50-100 personer med bred kompetens från flera nivåer och områden. Denna funktion kan med fördel bedriva specifika projekt med såväl ytdrönare som flygande drönare, samt skydd mot dessa, men även tillämpning av artificiell intelligens.

Även starka och direkta kopplingar mellan marinen, FOI, FHS, FMV och industrin kommer att behöva utvecklas. Det gäller i alla delar av utvecklingen, från koncept fram till taktisk utprovning. Civila (agila) arbetsmetoder behöver prövas, anpassas och införas.

Organisatoriskt kan det övervägas att uppkomna problem adresseras i projektform med tydligt prioriterade och avgränsade uppgifter. Att använda speciella grupper som enbart får jobba med en eller två frågor drar visserligen resurser, men går fortare. Det är inte gratis att prioritera.

Utvecklingsuppgifter måste ställas direkt till de existerande förbanden, och integreras parallellt med de operativa uppgifterna. Exempel kan vara prov och försök med drönare samt prov med nya sätt att bekämpa drönare. Fokus ska ligga på befintliga produkter, men med möjlighet till modifieringar under försöken.

Industriell kapacitet måste utnyttjas bättre; Världen har förändrats – men upphandlingslagstiftning och statlig budgetprocess är desamma. Detta måste ändras.

Sverige har en stark och tekniskt avancerad industri, med omfattande internationella samarbeten. Samarbetet mellan industri och akademi är också väl utvecklat. Men det internationella försvarssamarbetet brister på grund av konkurrens och den bedömda farhågan att förlora marknadsandelar.

De omfattande förmågebehoven inom försvarssektorn har uppfattats av svensk industri. Antalet företag som kan leverera till försvarssektorn växer. Nya innovativa företag inom olika försvarsrelaterade teknikområden etableras också i snabb takt. Som exempel kan nämnas att branschorganisationen Säkerhets- och Försvarsföretagen, SOFF, under senaste tiden fått mer än 50 nya medlemsföretag.

Att få med både nya och traditionella företag tidigt i utvecklingen är viktigt för att gynna snabb innovativ teknikutveckling liksom för att skapa snabba utvecklings och leveransprocesser. Hur industrin kan engageras i sådan utveckling är i grunden en fråga om inställning och ekonomiska resurser.

Industrins kapacitet bygger även på samverkan mellan företag och mellan industriella aktörer och universitet. Därför bör svensk industri uppmanas och uppmuntras till samverkan, både mellan företag och med institutionella

aktörer men även direkt med kunderna. Forskningen behöver uppmuntras t ex genom att industri och FMV stöttar lovande studenter.

Befintliga lösningar behöver kunna utnyttjas, där industrin snabbt kan leverera. Företag som själva utvecklar behöver tidigt kunna fördelas kontrakt för tester och leveranser för att säkerställa att tidsgapet mellan utvecklad lösning och konkret order blir kort, annars riskerar företagen att tvingas leverera till andra som är snabbare – eller helt enkelt försvinna från marknaden.

Ett långsiktigt industriellt engagemang behöver alltså säkerställas. Här kan behövas politiskt stöd för att få till ett tätare samarbete mellan de maritima myndigheterna samt mellan dessa och industrin.

Nya tekniska genombrott kan snabbt skapa nya tillämpningar som öppnar nya möjligheter. Utveckling behöver därför i större omfattning ske iterativt, där ny teknik testas för att hitta nya sätt att realisera förmågebehov och upptäcka nya sådana behov. I detta perspektiv behöver även civil industri involveras: där finns en mycket snabb och avancerade utveckling, inte minst inom digitala lösningar och system. Den sektorns kompetens och kraft måste tillvaratas bättre än idag.

För att dessa förändringar ska komma till stånd krävs i grunden en kulturförändring, där riskbenägenheten för samtliga parter premieras i större utsträckning än tidigare. Det måste även finnas politiskt stöd för ett nytt och annorlunda arbetssätt så att regler och lagstiftning kan justeras. Myndigheterna måste vara beredda att dela på risken för misslyckande, varför en struktur med praktiska tester i de olika utvecklingsstegen behöver genomsyra verksamheten.

Särlösningar för att möta specifika svenska krav måste kunna stå tillbaka för beprövade lösningar, nya tillämpningar, internationella samarbeten och snabbare anskaffning. Vi måste både kunna öka försörjningssäkerheten samtidigt som vi i större skala nyttjar innovation i nära samverkan med innovativa företag och erfarenhetsbaserade lösningar.

Det kan göras exempelvis genom bi- eller multilaterala upphandlingar med andra våra Natoallierade. Samtidigt ska det ställas krav på robusthet, tillgänglighet, nationell implementering, underhåll och reservdelsförsörjning. Egen rådgivning är viktig, särskilt vad avser leveranskedjor, komponenter och reservdelar. "Swedification" är en ansats som bör kunna utvecklas där industri i partnerländer i större utsträckning än idag samarbetar med inhemsk industri avseende driftsättning av system, systemunderhåll och lagring.

Alla system kommer inte att kunna eller behöva utvecklas i en snabbmodell. Många av de "tunga" systemen kommer även fortsatt att behöva utvecklas i gedigna processer, baserade på långsiktig planering och studier, där doktrin, personal m.m. är viktiga grundbultar. Utmaningen blir att välja vilka system som tillhör vilken kategori. Det kan hävdas att här finns en risk men Rysslands krig mot Ukraina visar att det finns en klar risk med att inte försöka utveckla snabbt och innovativt – det kan leda till försämrad säkerhet och i värsta fall ett förlorat krig.

Handelssjöfartens roll – åtgärder som brådskar

Försvarsberedningen framhåller att Sverige ska kunna utgöra ett s.k. uppmarsch- och basområde för allierade mark-, sjö- och flygstridskrafter, samt tillhandahålla försörjnings- och transiteringsområden för allierade styrkor. Vidare anförs att om sjövägarna i Nordatlanten störs så försvåras möjligheterna för USA och Nato att förstärka och försvara de nordliga och östliga allierade, däribland Sverige. Sjöförbindelserna till och i Östersjöregionen är således avgörande för Natos förstärkningsoperationer. Skydd av försörjning genom sjöfart är likaså av stor vikt, inte bara för Sveriges försörjning i fred, kris och krig, utan även för våra allierades (se Ds 2024:6 s. 136).

Kungl. Örlogsmannasällskapet bejakar dessa konstateranden, men menar samtidigt att Sveriges samlade militära och civila förmåga att möta dessa mål idag framstår som bristfällig. Därtill befinner vi oss redan idag i ett förhöjt beredskapsläge genom de s.k. hybridoperationer med inslag av sabotage och påverkansoperationer av olika slag som redan pågår mot Sverige och våra allierade. Även tidsfaktorn behöver därför också beaktas – det är fara i dröjsmål.

För att kunna möta den målbild som Försvarsberedningen indirekt rekommenderar anser Kungl. Örlogsmannasällskapet att Sverige behöver säkerställa följande centrala funktioner rörande handelsflottan;

- Tillgången till en svenskflaggad handelsflotta, som är större än dagens. För detta krävs översyn av tonnageskattesystemet och sjöfartsstödet samt avskaffande av stämpelskatt vid pantsättning av skepp, i syfte att öka inflaggning av fartyg till Sverige.
- En handelsflotta som kan bemannas, försäkras och skyddas oavsett beredskapsnivå,
- Svenska hamnar och reparationsvarv med kapacitet som kan hållas i drift oavsett beredskapsläge,

- Ett utvecklat sjöfartsskydd där de maritima myndigheterna i tätare samarbete kan tillse att handelsflottan kan skyddas bättre än idag,
- En förbättrad maritim samordning inom Regeringskansliet,
- Översyn av möjligheter att förfoga över (rekvirera) fartyg i tidigare krisskeden än vid krigsfara/krig enligt nuvarande förfogandelagstiftning,
- Vidareutveckling av systemet med statlig beredskapskontraktering av civilt handelstonnage för utökad rådighet i olika typer av situationer,
- Inrättande av civilplikt för sjöpersonal, för att säkerställa bemanningen av den svenska handelsflottan,
- Översyn av sjötrafikregleringen i kris och krig för att möjliggöra kontinuerlig ledning av sjötrafiken,
- Högre grad av myndighetssamverkan ledd från Regeringskansliet för att fördjupa den maritima lägesbilden och förbättra kontrollen av sjötrafiken,
- Effektivare samordning mellan statliga och privata rederier t.ex. i fråga om tillsyn, reparationer och underhåll samt regelutveckling,
- Översyn av sjöbefälsutbildningen, i syfte att skapa flexiblare vägar för utbildning av sjöpersonal,
- Åtgärder för att i internationell marin och maritim samverkan kunna bidra till sjöfartsskyddet även långt borta från Sverige.

MED FÖRSTÅND OCH STYRKA